

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Utrum leges humanæ tam civiles quàm Ecclesiasticæ obligare
possint in foro conscientiæ, ita quod eas transgrediens reus sit culpæ
apud Deum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

quam procedere ubi fuerit super pravitate heretica procedendum. Et in cap. Dolentes, de celebratione Missarum, præcipitur Clericis, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & devotè: hæresis autem peccatum mentis est, amor & odium actus interni, devotio etiam interior actus est.

16 Respondeo ad Ecclesiam pertinere suis legibus dirigere homines ad vitam æternam, non quomodocumque, sed cogendo & iudicando; unde cum ipsa non iudicet de actibus purè internis, sed in iudicio Dei reserventur, non potest eos præcipere aut prohibere, si purè interiores sunt. Uade ad capita juris citata, dicendum est, quod hæresis prohibetur ab Ecclesia, & punitur excommunicationis pœnâ, non ut purè mentalis est, sed ut conjuncta est cum exteriori. Similiter odium & amor puniuntur, ut conjuncta sunt cum actibus exterioribus, & interna devotio præcipitur, ut conjuncta est orationi vocali.

17 Obijcies quartò contra tertiam conclusionem: Lex humana præcipere aut prohibere non potest nisi illos actus de quibus potest iudicium ferre: Sed non potest iudicare de actibus internis, qui per exteriores sufficienter non manifestantur, cum Ecclesia neque Respublica secularis iudicent de occultis; ut enim dicitur in cap. Tua nos, de simonia: Nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare: Ergo lex humana non potest præcipere aut prohibere actus illos internos, qui per exteriores sufficienter non manifestantur, quamvis illis per se connectantur.

18 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad hoc enim ut lex humana de actu interno iudicium ferre possit, non requiritur quod actus internus sufficienter per externum exprimat, sed sufficit & requiritur quod habeat connexionem per se cum externo, de quo potest iudicium ferre, tunc enim, saltem indirectè, potest iudicium & legem ferre supra actum internum. Si verò actus internus sit per se causa actus exterioris, & sufficienter per illum manifestetur, lex humana directè supra illum iudicium & legem ferre potest.

19 Obijcies quintò contra ultimam conclusionem: Ecclesia potest punire actum interiore, qui tantum per accidens connectitur cum exteriori: Ergo & illum præcipere vel prohibere. Consequentia patet, Antecedens probatur ex cap. Commissa, de electione & electi potestate in 6. ubi imponitur pœna privationis fructuum ei qui parochiale beneficium recipit cum intentione non suscipiendi sacerdotium intra annum.

20 Respondeo, negando Antecedens, & ad ejus probationem dico, quod Ecclesia ibi non punit illum actum interiore, sed exteriorem recipiendi beneficium, quem non vult punire, nisi ad juncto illo actu interno ut conditione; vult enim quod Clericus non faciat fructus suos, nisi receperit beneficium parochiale cum intentione suscipiendi sacerdotium intra annum; quod optimè facere potest, nam licet non possit Ecclesia suâ lege actus internos per accidens cum externis conjunctos prohibere vel præcipere, potest tamen eos requirere ut conditionem externi contractus, quâ non impleta, contractus non acquirit jus in rem sub tali conditione acceptatam. Sicut si quis vellet aliquid pauperi dare elemosinam sub hac conditione ut cum devotione & attentione interiorioraret, actum interiore non præciperet, sed tantum illum requi-

A teret ut conditionem quâ non posita nollet in pauperem transferre dominium elemosinæ exterioris.

Addunt aliqui, pœnam restitutionis fructuum perceptorum, non statui propter transgressionem legis Ecclesiasticæ, sed divinæ naturalis, quâ tenetur qui parochiale beneficium accipit, se idoneum ministrum talis beneficii reddere. Nec refert, quod aliâ viâ possit hic fructus percepti beneficii compensare, & aliis obsequiis suos reddere; nam hoc ipso quod Ecclesia determinat certum genus officii, quod beneficium debeat in compensationem accepti beneficii præstare, non est amplius in ejus potestate illud mutare: sicut hoc ipso quod Ecclesia suâ lege determinat præceptum divinum de sabbato sanctificando, per auditionem sacri, non est amplius in potestate fidelium illud in aliud opus commutare.

ARTICULVS II.

Utrum leges humane tam civiles quam Ecclesiasticæ obligare possint in foro conscientie, ita quod eas transgrediens reus sit culpe apud Deum?

21 **V**alenses apud Guidonem lib. de hæresibus, Marthus de Paqua, Joannes Wiclef, & Joannes Hus ex Bellarmino 4. de Pontifice cap. 15. negant ullam legem humanam, siue Ecclesiasticam sit, siue civilem, in conscientia obligare. Hos secutus est Calvinus 4. instit. cap. 15. & sequentibus, ubi tametsi concedat, Prælatos & Magistratus politicos, posse leges aliquas ad conservationem disciplinæ & pacis inter cives præscribere; negat tamen eas in conscientia obligare, cum conscientia (inquit) soli Deo subdita sit, ideoque ab eo solo ligati seu lege coerceri possint.

22 **A**b hac sententia seu potius errore non longè distat videtur Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, Tract. de vita spirituali, lect. 4. alfabeto 62. ubi admittit quidem, leges humanas, maxime Ecclesiasticas, habere vim obligandi in conscientia, contendit tamen eas vim illam à solo Deo, vel à Christo habere, non verò à legislatoribus humanis, qui dum leges condunt, solum declarant obligationem quam Deus imponit, ipsi verò nullam obligationem in foro conscientie imponunt. Exemplum affert de ægrotis, qui tenentur in conscientia Medicis obedire, non quod Medici imperandi auctoritatem habeant, sed quia declarant id ad quod ægrotus lege naturali & divinâ tenetur. Gersonem sequitur Almainus Tract. de potest. Ecclesiast. qu. 1. cap. 12. quantum ad leges civiles, sed non quantum ad Ecclesiasticas. Ut hic error confutetur, & communis ac vera sententia declaratur, sit

S. I.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

23 **D**ico primò, leges humanas Ecclesiasticas habere vim obligandi ad culpam, & in foro conscientie.

24 **C**onclusio est certa de fide, ac definita in Concilio Constantiensi sess. 8. & 15. contra Wiclef. & Joannem Hus, & in bulla Leonis X. contra Lutherum,

therum, & contra hos & alios hæreticos in Tridentino sess. 7. can. 8. his verbis: *Si quis dixerit baptizatos liberos esse ab omnibus sancta Ecclesia præceptis, quæ vel scripta vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, anathema sit.*

24 Id etiam constat ex variis Scripturæ testimoniis, Christus enim Math. 18. sic pronuntiat: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.* Ubi Chrysostomus homil. 61. *Considera quomodo Publicanum ad exemplum summa nequitia posuit. Præceptis ergo Ecclesiæ non obedire, summa nequitia est.* Item Christus Luca 10. ait: *Qui vos spernit, me spernit.* Et Paulus ad Hebræos 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi.* Demum idem Apostolus ait 1. ad Corinth. 10. *Præcipio ego, non Dominus.* Et Actorum 15. Apostoli dicunt: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria &c.* Quibus locis designatur specialis potestas legum Ecclesiasticarum obligandi in foro conscientia, ut procedunt à Legislatoribus humanis, aliàs non diceret Paulus: *Præcipio ego, non Dominus, nec Apostoli: Visum est Spiritui sancto, & nobis.* Neque hoc ultimo loco continetur solum consilium, ut hæretici volunt, iis enim contineri præceptum in conscientia obligans, indicant verba illa *Oneris & Necessaria*, docentque Chrysostomus ibi homil. 33. Hieronymus Ezechiel. 44. versu 31. Augustinus lib. 32. contra Faustum cap. 13. & alii. Hæc conclusio magis constabit ex dicendis in sequenti.

Dico secundo, etiam leges civiles & politicas, posse ad culpam obligare, & necessitatem in foro conscientia imponere.

25 Probatur primo ex Scriptura, dicitur enim 1. Petri 2. *Subditi igitur estote omni humane creature, sive Regi quasi præcellentis, sive Ducibus tanquam ab eo missis, in vindictam malefactorum, &c.* Hæc est enim voluntas Dei. Et 2. Petri 2. dicitur eos qui spernunt dominationem, reservari in diem iudicii cruciandos. Et ad Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Quod de damnatione etiam apud Deum Chrysostomus & alii Interpretes ibidem intelligunt. Et versu 5. *Ideoque necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Addit ibidem versu 4. *Principes esse Dei ministros, unde qui illis resistit, Deo resistit, adeoque Deum offendit.*

26 Probatur secundo ratione D. Thomæ hic art. 4. *Lex humana, sive civilis, sive Ecclesiastica, derivatur à lege externa: Ergo habet vim obligandi in foro conscientia.* Antecedens est certum, & constat ex illo Proverb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Consequentia verò probatur. Quod derivatur ab aliquo, participat rationem ejus suo modo, scilicet juxta suam naturam: cum igitur de ratione legis æternæ sit obligate posse in foro conscientia creaturam rationalem, cum peccatum sit dictum, factum, vel concupitum, contra legem æternam, id ipsum etiam erit de ratione legis humanæ, sive civilis, sive Ecclesiasticæ, suo modo, & juxta suam naturam.

Dices, si leges civiles & Ecclesiasticæ ab æterna deriventur, non erunt humanæ, sed divinæ: At hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondeo negando sequelam, licet enim leges civiles & Ecclesiasticæ ab æterna deriventur,

non tamen immediate (hoc enim solum competit legi divinæ & naturali) sed mediate duntaxat, mediante scilicet discursu humano, deducto ex principiis naturalibus & divinis: hoc verò sufficit ut leges illæ humanæ censeantur, & non divinæ, vel naturales, quia conclusio, juxta regulas Dialecticorum, semper sequitur debiliorem partem. Quæ admodum in disputatione Proximali Theologiæ docuimus, Theologiam esse habitum entitativè naturalem, quia licet conclusiones Theologiæ procedant ex principiis supernaturalibus & revelatis, ex illis tamen non deducuntur, nisi mediante discursu naturali intellectu humano, qui est causa proxima & immediata habitus Theologiæ.

Probatur tertio, ratione quæ utitur Amicus in Tractatu de legibus disp. 5. sect. 6. Potestas obligandi in conscientia reperitur in quavis communitate imperfecta, quæ constat ex viro, uxore, filiis, ac famulis: Ergo multò magis reperiri debet in communitate perfecta, quæ constat ex magistratu & civibus, sive Rege & subditis. Antecedens constat ex Deuteronomio 21. ubi jubetur morte puniri filium inobedientem & contumacem, & ex Apostolo ad Ephes. 5. & Coloss. 3. ubi hortatur mulieres ut subditi sint viris suis. Item ex 1. Petri 2. ubi servi monentur, ut subditi sint dominis suis. Consequentia verò probatur ex eo quod majus debitum est obediendi Principi, propter bonum Reipublicæ, quam Patrifamilias, propter bonum unius domus, nam quò bonum est universalius, eò divinius.

Id confirmat exemplo præcepti quod tulit Saul de non comedendo quidquam usque ad vesperam, 1. Regum 14. tale enim præceptum obligasse in conscientia, constat ex eo quod ejus transgressio in persona Jonathæ filii Saulis, adeo displicuerit Deo, ut noluerit Deus propter talem transgressionem à Saule consultus respondere.

Demum suaderi potest conclusio ex duplici inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia: Si enim humana lex, sive Ecclesiastica, sive civilis, non posset ad culpam & in foro conscientia homines obligare, nimis debilis & inefficax esset sæpeque suo fine eam frustrari contingeret, cum frequenter violari posset absque periculo incurrendi pœnam externam. Præterea cum Legislator humanus habeat jus ut sibi obediatur, dum aliquid justum præcipit suis legibus; si subditis non teneretur in conscientia obedire, sed haberet jus ad non obediendum, daretur bellum iustum, ex utraque parte, quod implicat, per se loquendo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Contra præcedentes conclusiones objiciunt in primis hæretici: Christus per passionem & mortem suam nos vindicavit, & ab omni lege & servitute liberavit, ut sæpe ait Apostolus: Ergo subjectio ad leges humanas, & obligatio ad eas observandas, libertati Christianæ repugnat, earumque penitus destruit.

Sed nego Consequentiam, libertas enim Christiana, quæ tanto perè jactat hæretici, non consistit in eo quod debeamus esse imunes & liberi ab observatione legum etiam humanarum, & quod tantum præcepto fidei obligemur, sed ipsa in tribus præcipue consistit. Primo in immuni-

tate

- tate à servitute peccati, secundum illud Aposto-
li ad Roman. 6. *Liberati à peccato, servi facti sumus
iustitiæ.* Christus enim suâ passione & morte gra-
tiam nobis promeruit, cujus beneficio possumus
servitutem peccati excutere, & legem adimple-
re, juxta illud Augustini de spiritu & littera: *Lex
data est, ut gratia quaeretur; gratia data est, ut lex
adimpleretur.* Secundò, in exemptione à jugo le-
gis ceremonialis & judicialis, quo Judæi in lege
Mosaica graviter premebantur, ut dicitur Act.
15. ab eo enim liberati sumus per Christi mor-
tem, per quam lex Mosaica omnino consumma-
ta, & prorsus abrogata fuit. Tertiò, in immuni-
tate à spiritu timoris servilis, quo Judæi in obser-
vatione legis Mosaicæ ducebantur, Christiani
enim legem Evangelicam, non ex timore pœna-
rum, tanquam servi, sed ex amore & charitate,
tanquam filii, observant, juxta illud Apostoli ad
Roman. 8. *Non enim accepistis spiritum servitutis
in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filio-
rum, in quo clamamus, Abba pater.* Unde merito ad-
vertit Augustinus in 1. Psalmum, Aliud esse ho-
minem esse sub lege, & aliud in lege. Judæi ante
mortem Christi erant sub lege, quia tanquam
servi subiecti erant pœnis & terroribus ipsius
legis; Christiani verò sunt in lege morali & E-
vangelica, quia tanquam filii eas ex amore &
charitate observant, non autem per vim & me-
tum pœnarum, quæ antiquitus Judæis legem
violantibus infligebantur.
31. Objicitur secundò: Potestas legislatoris infe-
rioris non potest obligare in foro, hoc est in
iudicio, potestatis superioris: Sed for-
um conscientie est forum superioris potestatis,
scilicet Dei: Ergo potestas legislatoris humani
non potest obligationem inducere in foro con-
scientie. Minor patet, Major etiam videtur ma-
nifesta, nam ordinarii Judices non possunt indu-
cere obligationem in iudicio superiori Principis,
nec Episcopi in iudicio Papæ, quia nimirum eorum
potestas exceditur à iudicio superioris potestatis
32. Respondeo distinguendo Majorem: Potestas
legislatoris inferioris non potest obligationem
inducere in foro potestatis superioris, contra
aut præter ordinem superioris potestatis, con-
cedo Majorem. Ut subest ordini superioris po-
testatis, nego Majorem; & ad illius probatio-
nem eodem modo responderetur, ordinarios sci-
licet Judices, aut Episcopos, non posse contra
ordinem Principis aut Pontificis, bene tamen ut
stant sub ordine illorum; ut si Princeps daret
potestatem ordinario Judici, ut ferret legem ob-
ligantem etiam in suo foro; & sic contingit in
nostro casu, nam ego ipso quod lex humana est
iusta, subest ordini naturalis legis, aut divinæ, ex
qua participat vim obligandi etiam in foro di-
vino, quod est forum conscientie.
33. Dices, Ex hac doctrina & responsione sequitur
quod lex humana non obligat ex eo quod huma-
na est, sed ex eo quod subest legi divinæ superio-
ri, ac proinde quod tota ratio obligandi desum-
enda est ex potestate divina, & nullo modo ex
potestate humana, & per consequens quod legis-
lator humanus nihil aliud facit, quam declarare
obligationem quam imponit Deus, ut contendit
Gerson, afferens exemplum Medici, cui tenen-
tur in conscientia obedire ægroti, non quod im-
perandi auctoritate habeat, sed quia d. clarat id
ad quod ægrotus lege naturali & divinâ tenetur.
34. Respondeo negando sequelam, nam licet to-
ta ratio obligandi desumenda sit ex lege naturali

Tom. III.

- A aut divina, ut ex prima causa obligandi, hoc ta-
men non tollit, quin etiam debeat desumi ex po-
testate humana, ut ex principio proximo, cum
potestas humana verè & proprie sit potestas le-
gislativa, licet sub Deo; ac proinde non solum est
potestas declarandi obligationem conscientie
impositam à Deo, sed etiam obligandi apud il-
lum. Ex quo patet exemplum à Gerson adduc-
tum non esse ad rem, longè enim dispar est ratio
inter Legislatorem humanum, & Medicum, cum
Medici, ut constat, nullam imperandi potesta-
tem respectu infortiorum habeant, at verò Prin-
cipes Ecclesiastici & sæculares, respectu subdi-
torum, publicâ auctoritate funguntur, iisque
legitimum possunt imperare, subindeque leges
aliquas in conscientia obligantes constituere.
- B Objicitur tertio: Potestas Principum sæcula-
rium est merè temporalis & politica: Ergo non
potest se extendere ad aliquid spirituale, nec per
consequens obligare ad culpam, & in foro con-
scientie.
- Confirmatur primò: Legislator civilis non
potest solvere in foro conscientie: Ergo nec in
eo ligare: Ergo nec obligare in conscientia.
- Confirmatur secundò: solius Dei est pœnam
alterius vitæ quam quavis culpa incurrit statu-
ere: Ergo non potest Legislator creatus ad eam
suâ lege obligare, nec per consequens ad cul-
pam, quæ tali pœnâ punitur.
- C Ad objectionem respondeo, potestatem Prin-
cipum sæcularium dici temporalem ratione ob-
jecti, quia secundum se tota est de personis, re-
bus & actionibus temporalibus; ratione tamen
obligationis quæ inducit, dici potest spiritualis,
& in conscientia obligare: licet enim per se pri-
mò respiciat bonum temporale Reipublicæ, &
per se primò non intendat ligare conscientias,
sub pœna damnationis æternæ, sed solum præci-
pere aliquid ad promovendum tale bonum, sub
pœna temporali, proportionata ad consequen-
dum suum finem; ex consequenti tamen, quia
hoc præcipit ut fiat sub ordine divinæ potestatis,
& in virtute illius potentis obligare in foro con-
scientie quantum ad culpam & pœnam æter-
nam, ad culpam & in foro conscientie obligat.
- D Ad primam confirmationem, concessio Antec-
cedente, nego Consequentiam, inferior enim,
cum obliget per potestatem à superiori datam,
ligare potest in eo foro, in quo non potest solve-
re. imò potest quilibet hominum seipsum ligare
in foro Dei, per votum aut juramentum, quam-
vis in eo non possit seipsum solvere. Et lex natu-
ralis non potest remittere pœnam alterius vitæ,
ad quam tamen potest indirectè & mediatè ob-
ligare, nam ad indirectam obligationem pœnæ,
sufficit tantum directæ & immediata potestas ad
actum, cujus transgressionem consequitur pœna.
- E Ad secundam confirmationem, similiter,
concesso Antecedente, nego Consequentiam,
nam licet solius Dei sit pœnam alterius vitæ sta-
tuere, cum statuere pœnam, sit pœnam taxare,
ad eam tamen semel à Deo taxatam potest Le-
gislator creatus per suam legem indirectè &
mediatè obligare; Deus enim non solum taxa-
vit pœnam violentibus leges suas, sed etiam hu-
manas, cum per legum humanarum violatio-
nem contemnatur ipse Deus, à quo legislator
humanus accepit potestatem condendi leges.
- Objicitur quartò: Leges humanae habent vim
obligandi in foro conscientie à lege æterna, ut
docet D. Thomas hic art. 4. Ergo vis obligandi

Z z z

in

in foro conscientiae, non legi humanae, sed soli legi aeternae tribui debet.

38. Sed nego Consequentiam, licet enim vis obligandi in foro conscientiae, a lege aeterna ut a causa universali remota oriatur, a lege tamen humana ut a causa particulari provenit; unde sicut effectus tribuitur causae particulari, sua actione determinanti causam universalem; ita obligatio in conscientia tribuitur legi humanae, quae ut causa particularis sua obligatione determinat legem aeternam ut causam universalem in obligando.

39. Quaes primò, an omnes leges humanae obligent ad culpam?

Respondeo negativè, nam Constitutiones Ordinis nostri sunt verae leges, cum quilibet illarum sit ordinatio rationis in ordine ad bonum commune Religionis, ab eo qui curam habet communitatis promulgatae, quae est definitio legis; & tamen non obligant ad culpam, sed tantum ad poenam, ut in ipsarum prologo declaratur.

40. Quaes secundò, quae nam leges humanae obligent ad culpam, vel solum ad poenam?

Respondeo omnem legem justam obligare ad culpam, nisi ipse Legislator contrariam intentionem expresserit, dicendo, non intendimus obligare ad culpam, sed solum ad poenam, ut factum fuit in nostris Constitutionibus. Cum enim obligatio legis in actu secundo tam ad culpam quam ad poenam, consequatur legem promulgatam, ad modum proprietatis, nisi voluntate Legislatoris impediatur, talisque voluntas declaretur, leges humanae, si sint justae, non solum ad poenam, sed etiam ad culpam obligare censentur. De quo fultius disp. sequenti art. 1. Dixi, si sint justae, quia ut docet S. Thomas hinc art. 4. leges humanae injustae non obligant in foro conscientiae, nisi ad vitandum scandalum aut turbationem. Tripliciter verò (inquit) leges humanae possunt esse injustae, nempe vel ex fine, sicut cum aliquis praesidens leges imponit operosas subditis, non pertinentes ad utilitatem communem, sed magis ad propriam utilitatem, vel gloriam. Vel ex auctore, sicut cum aliquis legem fert ultra sibi commissam potestatem. Vel etiam ex forma, puta cum inaequaliter onera multitudinem dispensantur, etiam si ordinentur ad bonum commune. Quae si ad particulares leges quis sciat applicare, inde (subdit Cajetanus) multos casus conscientiae in gabellis & gravaminibus & hujusmodi publicis clarificabit.

ARTICULUS III.

An lex humana obligare possit sub culpa mortali, & quid requiratur ad hoc ut sub mortali obliget?

Dico primò, leges humanas obligare posse ad culpam mortalem, non tamen necessariò ad eam obligare, sed ad solam venialem posse obstringere.

41. Prima pars hujus conclusionis probatur primò ex Apostolo ad Roman. 13. dicente eos qui superiorum potestati resistunt, damnationem sibi acquirere, quod de damnatione aeterna Chrysostomus & alii Interpretes ibidem intelligunt: Sed damnatio aeterna non nisi ob peccatum mortale incurritur: Ergo lex humana sub culpa mortali obligare potest.

Confirmatur ex Augustino Epist. 50. ad Bonifacium, ubi sic ait: *Quicumque legibus Imperatorum quae pro rei veritate feruntur, obtemperare non vult,*

A acquirit grande supplicium, scilicet apud Deum apud quem non nisi propter mortale, grande supplicium acquiritur.

Probatur secundò ratione: Sicut aliae obligationes solvendi aliquid debitum, possunt esse graves, quando id quod debetur est grave, & ex jure integro exigitur ab eo cui debetur, sic obligatio per legem aut per mandatum constituta, potest esse gravis, quando id quod constitutum fuerit est grave, & vehementer, graviterque exigitur ab auctore legis vel mandati: Sed peccat graviter qui contra gravem obligationem agit: Ergo obligatio per legem humanam imposita, potest esse sufficiens ad peccatum grave, & morte aeterna dignum, subindeque ad peccatum mortale.

B Quod verò ad solum veniale obligare possit, patet: lex enim prohibens verba otiosa, mendacia jocosa, risum immoderatum, & alia hujusmodi, quae est quoddam rationis dictamen, solum obligat ad veniale: Ergo etiam inter leges humanas nonnullae erunt, quae solum obligant ad veniale. Unde in quibusdam Religionibus earum constitutiones ad nullam culpam mortalem aut venialem obligant; aliae obligant solum ad peccatum veniale, aliae verò ad mortale, quod non aliunde dependet, quam ex voluntate Fundatorum, qui tales constitutiones ediderunt: nam materia earum, saltem multarum sufficiens est ad peccatum mortale, si ad illud Legislator voluisset obligare.

Dico secundò, ad hoc ut lex humana obliget sub mortali, requiritur gravitas materiae, subindeque nullam legem humanam posse in materia levi sub mortali obligare.

Probatur primò: Sicut lex humana derivatur ex naturali, vel divina; ita obligatio ejus derivatur ab obligatione legis naturalis, vel divinae: Sed Deus sua lege naturali, vel divina, nunquam imponit obligationem ad culpam mortalem, quando materia est levis, ut omnes fatentur: Ergo neque Legislator humanus obligat sub mortali, nisi materia sit gravis.

D Probatur secundò: Potestas humana est limitata & proportionata exigentiæ & naturali capacitati materiae: Ergo non potest precipere & obligare supra materiae connaturalem capacitatem vel exigentiam, nec per consequens ad gravem culpam, qualis est peccatum mortale, si materia sit levis.

Probatur tertio: Si lex humana pro levi culpa poenae mortis addiceret, haberetur pro injusta & nulla, quoad illam partem: Ergo multò magis erit injusta, si in materia levi imponat reatum poenae aeternae à Deo intelligenda.

E Dices: Praeceptum impositum primis parentibus erat citra levem materiam, unius scilicet pomi comestionem, & tamen sub mortali peccato obligabat: Ergo similiter leges humanae poterunt sub mortali obligare, quamvis sint in materia levi.

Respondeo negando Antecedens, cum enim hoc praeceptum impositum fuerit, ut obedientia hominis ad Deum reluceret, Deusque gravi jure à primis parentibus exegerit ut de fructu ligni vetiti non comederent in signum subjectionis & agnitionis tot beneficiorum Adami collatorum, de materia gravi fuit, quamvis res praecipua aliàs levis fuerit. Ad hoc quod, cum divinum jus sit summum & illimitatum, non debet obligatio ejus esse proportionata exigentiæ & naturali capacitati materiae,